

Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun

(Tarih: 25 Temmuz 1951, Sayı: 5816)

Türk Milleti, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün, aramızdan ayrılışını takip eden yıllarda, bu büyük devlet adamı ve önderine gerekli vefayı göstermeye çalışmıştır. C.H.P. (Cumhuriyet Halk Partisi)'nin, Atatürk'ün yaşadığı tek partili dönemde Cumhuriyet Hükümetleri de, devlet dairelerine resimlerini asmış, pul ve paralarda resimlerine yer vermişlerdi. Okul ve meydanlara Atatürk büst ve heykelleri dikilmişti. C.H.P.'nin İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olduğu tek parti döneminde durum değişmiş, devlet dairelerine, pul ve paralara İnönü'nün resimleri bastırılmış, meydanlara da heykelleri dikilmiştir. Bunlar halkın bir kesimi tarafından hoş karşılanmamıştır.

Zamanla, büst ve heykellerden bazıları Atatürk düşmanlığı yapan bir takım kimseler tarafından kırılıp tahrip edilmiş, bozulmuş veya kirletilmiştir. Bazı kimseler de Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret veya sövme fillini işlemişlerdir. Bu tür davranışların çok çeşitli nedenlerinin başında, Atatürk'ün gerçekleştirdiği inkılaplar gelmektedir. Bazı inkılâplar ile Atatürk düşmanlığına yol açma nedenlerini kısaca şöyle açıklayabiliriz:

Saltanatın Kaldırılması: Osmanlı sultan veya padişahları, devletin kurucusu olan ve altı yüz yıldan fazla bir zamandır hüküm sürmüş, kısa Meşrutiyet dönemleri dışında, mutlak hakimiyete dayalı bir hanedandan gelmekteydi. Hanedan üyesi padişahlar, ülkeyi hanedanın mülkü, vatandaşlarını ise, kul olarak görmekteydiler. Buna karşılık; halk hanedana bağlıydı. Atatürk, saltanatı kaldırmakla, şahıs devletinden millî devlete doğru adım atmış, halkı kul olarak gören zihniyeti de ortadan kaldırmıştı. Halkın bir kısmı bunu halen anlayamamıştır.

Cumhuriyetin ilânı: O dönemde, cumhuriyet yönetiminden söz edilse de, Avrupa ülkelerinin çoğunda cumhuriyetle yönetilen ülke yok gibiydi. Cumhuriyet'in önde gelen değerleri demokrasi, özgürlük ve eşitlik ilkeleri Osmanlı'dan kalan mantıkla, halk açısından meşrutiyet yönetimiyle eş değer görülüyordu. Kendisini yönetecekleri halkın kendisinin seçmesini öngören cumhuriyet yönetimi bu nedenle dillerde kalmış, gönüllerdeki yerini tam alamamıştı.

Hilafetin Kaldırılması: Asırlardır, Müslüman halkın büyük çoğunluğu padişah-halife ile dine bağlı idi. Hilafet makamının kaldırılmasını takiben, devletin resmî dininin İslâm olduğunun anayasadan çıkarılması, lâiklik ilkesine anayasada yer verilmesi ve bunun anlaşılabilmesi Atatürk düşmanlığına yol açmıştı.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılması: Dine saygılı olacağını açıklayan bu partiye, irticai kesim ve bölücülerin istismar amacıyla toplanması sonucu, partinin kapatılması nedeniyle Atatürk'e duyulan düşmanlık. Kılık Kıyafet ve Şapka İnkılâbı: Erkekler başlık olarak sarık, takke, külah, fes veya kalpak, üstte cüppe, altta şalvar giyerken, kadınlar; başlarında poşu, tülbent, üstlerinde kara çarşaf ve peçe, altta şalvar ve benzeri kıyafetler giymekteydiler. Her ülke toplumunun kendine has bir kıyafet şekli yanında; şapka, ceket, pantolon biçiminde benimsediği ortak bir kıyafet belirleyen Çağdaş Batı'da, halkın giyindiği bu kıyafetler, sadece alay konusu olmakla kalmıyor, aynı zamanda Batı'nın, halkımızı tam anlamıyla gözü kapalı, potansiyel bir sömürü toplumu olarak görmesine yol açıyordu. Kılık, kıyafet ve şapka inkılâbı yapılırca; bu gerçeği göremeyenlerin bir kısmı Yunan başlığı olan fesin kaldırılarak şapka giyilmesi ile diğer kılık kıyafet inkılâplarına '*din elden gidiyor*' diyerek karşı çıkmış, Atatürk düşmanlığı yaymışlardır.

Ordudaki subaylara siyasetin yasaklanması: Cumhuriyetin ilk yıllarında, subaylar ordu içinde mesleğini yaparken,

aynı zamanda milletvekili seçilebiliyorlardı. Bu durum toplumda nüfuz kullanımını açısından olumsuz bir yön taşıyordu. Ayrıca; orduyu siyasetin içinden çekmek gerekiyordu. Bu nedenlerle, Atatürk, bir yasa ile siyaset yapmak isteyen subayların ordudan ayrılmasını, orduda kalmak isteyenlerin siyasetle uğraşmamasını sağlamıştı. Ordudan ayrılıp milletvekili seçilemeyenler küsmüş, Atatürk düşmanlığı yapmaya başlamışlardı.

Eski İttihat ve Terakki önde gelenlerinin iktidarı ele geçirme gayretleri: İttihat ve Terakki'yi yeniden iktidara getirmek, bunun için Atatürk'ü ortadan kaldırmak düşüncesindeki İttihat ve Terakki mensuplarının bazıları, düzenledikleri İzmir Suikasti'nin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine idam ve tasfiye edilmiş, kalanların bir kısmı da Atatürk'e düşman olmuş, düşmanlık yaymışlardı. Bütün bunların yanında; Atatürk'ün gerçekleştirdiği çok sayıda inkılâbın kısa bir süre içinde gerçekleştirilmiş olması, bunların halka iyi anlatılamaması, bir kısmının anlamak istememesi. Bazılarının da yüzyıllardır alıştığı yaşam tarzından kopamaması veya kopmak istememesi, kan dökülmeden ve bir bakıma lütuf şeklinde kendisine sunulan bu inkılâpları, halkın yeterince benimseyememesi ve takdir edememesi yanında, Türkiye'yi bölmek ve parçalamak isteyen iç ve dış mihrakların, bu girişimlerini sonuçsuz bırakan Atatürk'e duydukları düşmanlık ve O'nu halkın gözünden düşürme çabaları, Atatürk aleyhine işlenen suçların ve bu suçları cezalandırmak üzere çıkarılan kanunun gerekçesini oluşturmuştur.

Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'un Çıkarılmasına Yakın Dönemde Türkiye'de Dış ve İç Gelişmeler:

İkinci Dünya Savaşı 1945'te sona erdikten sonra, yeniden dizayn edilen dünyada Türkiye'nin uluslararası sistemde nerede yer alacağı sorusu sorulmaya başlanmıştı. Türkiye, savaş süresince tarafsızlık siyaseti izlemiş, ticaretle uğraşan kesime savaşan taraflar arasındaki anlaşmazlıklardan daha iyi yararlanma olanağı sağlamıştı. Almanya'ya çok yüksek fiyatlarda krom, bakır filizleri, pamuk, yün, deri, tütün ve tahıl ihraç edilirken; İngiltere ve A.B.D.'de, Türkiye'nin, kuşatma altına aldıkları Almanya'ya satmasından ürettikleri bu malları daha yüksek fiyatlarla satın almışlardır. Özellikle, Türkiye'nin, Alman savaş sanayii için gerekli olan krom ihracatı ve fırsatçı fiyat politikası tepkilere ve büyük prestij kaybına uğramasına yol açmıştır. Türkiye, Avrupalı dostları tarafından yalnız bırakılmışlık psikozuna itilmiştir. Yine de savaş sonrasında yeniden yapılanan dünyada Türkiye'ye, savaşın yerle bir ettiği Avrupa'nın yeniden imarı konusunda bir rol biçilmiştir.

İngiltere'den boşalan dünya hegemonik güç boşluğunu A.B.D. doldurmaya niyetlenmiş, üstlendiği bu yardım ve desteği kendisi açısından kaçınılmaz olarak görmüştür. A.B.D.'nin '*Marshall Yardımı*' adı verilen bu yardımından kendi payını almak isteyen Türkiye, Avrupa sonrasında yeni cazibe merkezi olarak ortaya çıkan Amerika'ya yönelmiştir. 1945 yılı sonrasında '*Marshall Yardımıyla*' Türkiye'ye giren döviz miktarındaki artış, özellikle değişen ulaşım politikası ve karayolu ağının, ulusal pazar ağını yaygınlaştırması, tarımda da buna bağlı olarak yapısal bir dönüşüm meydana getirmiştir. Tarımsal mekanizasyonun artması nedeniyle sayıları artan işsiz kitlelerin şehirlere göç etmelerine yol açmıştır. Marshall yardımının en çok eleştirilen bir yönü de, kullanılışı sırasında hükümetin egemenlik hakkı gözetilmeksizin, gelen paranın ülkenin kendi ihtiyaç sıralamasında değil, yardımı verenlerin isteği doğrultusunda kullanılması zorunluluğudur. Türkiye, kendi isteğine göre yatırım yapmamaya zorlanmış, ithalat ve ihracat kalemleri ihtiyaçları dışında oluşturulmuştur.

Savaşı kazanan devletler A.B.D. (Amerika Birleşik Devletleri), İngiltere ve Fransa özgürlüklere daha çok yer veren '*Demokratik Sistemi*' benimsemişlerdi. İç ve dış politikası yönünden bunlardan ayrılan S.S.C.B. (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) ise, savaştan en karlı ülke olarak çıkmıştır. Doğu Avrupa'yı nüfuz bölgesi olarak ele geçirmiş

sosyalist ilkelerini yaymak peşinde koşmuştur. İkinci Dünya Savaşı sona erince S.S.C.B.; Türkiye'den Kars, Ardahan, Artvin'i isterken; Boğazlar'ı birlikte yönetmek için de Türkiye'yi tehdit etmekte idi.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1945'te Amerika'ya giden ve oradaki demokrasi ortamında halkın özgürlüğünü gören İsmet İnönü, hem bu görünümü benimsemiş, hem de Sovyet tehdidinden kurtulmayı düşünerek, Türkiye'ye döndüğünde Türk halkına ve dış dünyaya demokratik sisteme ve çok partili siyasi hayata geçileceğini duyurmuştur.

Bunun sonucu olarak; Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçilmiştir. Demokrasiye aşamalı ve kontrollü bir geçişle giren C.H.P.'nin beklentisi, tek parti döneminin toplumun farklı kesimlerinde biriktirdiği öfkeyi boşaltmanın yollarını açık tutmaktır. Taraflar, politik hayatta tercihlerini siyasi partilerde devam ettirmeliydiler. Savaş sonrasında uygulanması benimsenen liberal demokratik bloktakine benzer politik yaşam, siyasi yaşamın da bu anlayışa uygun şekilde düzenlenmesini gerektirmekteydi.

İsmet İnönü, demokrasiden yana tavrını ilk kez Mayıs 1945'te, C.H.P. içindeki tartışmalarda ortaya koymuştur. Kasım 1945'te, meclisin açılış konuşmasında, demokrasiden söz etmekteki maksadının muhalefet partisi kurulması ve tek dereceli seçim olduğunu açıklamıştır.

Çok partili siyasi hayata geçişte en önemli gelişmelerden biri, 7 Haziran 1945'te, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Fatin Rüştü Zorlu tarafından, C.H.P. yönetimine verilen '*Dörtlü Takrir*'dir. Bu isimlerden üçü C.H.P.'den ihraç edilmiş, Celal Bayar ise; hem partiden, hem de milletvekilliğinden istifa etmiştir. 7 Ocak 1946'da kurulan D.P. (Demokrat Parti) ile birlikte, 1946'da toplam 16 siyasi parti faaliyete geçmiştir.

Çok partili siyasi hayata fiilen geçildikten sonra, örgüt yapısını yeni politik duruma göre oluşturma gereği duyan C.H.P., Mayıs 1946'da topladığı II. Olağanüstü Kurultay'da; genel başkanın değişmezliğini ve '*Müstakil Grup*'un işlevini kaldırmış, tek dereceli seçim sistemini kabul etmiştir. Bu II. Olağanüstü Kurultay'da ideolojik konular tartışıldığı gibi, parti içi demokrasi konuları da yer almıştır. Kuruluş yıllarından beri C.H.P.'yi ayakta tutan ve sadece genel başkan, genel başkan vekili ve sekreterden oluşan başkanlık divanı kaldırılarak, yerine parti divanı ve parti yönetim kurulu getirilmiştir. Otoriter yönetimin sembolleri olan parti ile valiler arasındaki bütünleşmeye son verilmiş, devlet ile parti örgütsel olarak ayrılmıştır. Partideki görevlere seçimle gelinmesi esası kabul edilmiştir. Devletçilik ilkesi yeniden yorumlanarak yumuşatılmıştır. Yeniden yorumlanan bir diğer ilke de laikliktir.

1939'da '*Milli Şef*' ilan edilmiş olan İnönü'nün değişmez genel başkanlığının kaldırıldığı bu II. Olağanüstü Kurultaya kadar, Ulus Meydanı'na kasketli köylülerin sokulmadığı, ırkçılığa varan dil ve tarih tezlerinin üretildiği, dini öğelerin dışlandığı, Klasik Türk Musikisi'nin radyolardan çalınmadığı, çok sesli Batı müziğine benzer yerli eserler yapımına çalışılan bir '*Halka rağmen halkçılık*' anlayışı söz konusudur. Siyasi ve kültürel karar alma mekanizmaları tek elden yürütülmüştür. Siyasi meşruiyet halkın onayına bağlı değildir. 1946 seçiminde, muhalefete toparlanma fırsatı vermeden baskın tarzında bir seçim planlayan C.H.P., Mayıs'ta topladığı kurultaydan iki ay sonrasını, Temmuz 1946'yı seçim için ilan etmiştir. Bu seçimde, '*Açık oy-Gizli sayım*' uygulaması seçimlere gölge düşürmüştür.

1950'li yılların öncesi dönem için ileri sürülen en karakteristik özellik; dünya üzerinde savaş sonrasında yaşanan değişimin, iç dinamiklerin de katkısıyla Türkiye'yi yeni bir toplumsal uzlaşma arayışına yöneltmesidir denilebilir.

1960 sonrasında ülke sorunları hakkında öne sürülen sol Kemalist düşüncelerin ortak bir yorumu ve iddiası olan; Atatürk ilke ve inkılaplarından tavizlerin verildiği yıllar olarak 1950 sonrası yılların gösterilmesi, gerçeği yansıtmamaktadır. Atatürk ilke ve inkılaplarından gerçekten sapmalar varsa, bunların başlangıcının 1946 yılı şaibeli

seçimleri sonrasında kurulan C.H.P. hükümetleri döneminde başladığını belirtmek gerekmektedir. Şemsettin Günaltay başbakanlığında 1949'da kurulan son C.H.P. hükümeti döneminde İmam-Hatip Okulları ve İlahiyat Fakültesi'nin açılması, seçmeli olarak okutulması kararlaştırılan din dersleri, değişen dünyada tabana inmek zorunda kalan siyasi sistemin ve bu sisteme karşı oluşturulan olumsuz tavrın, muhtemel bir toplumsal çatışma tehlikesine karşı geliştirdiği, buna mecbur kaldığı bir savunma girişimidir.

1946-1950 yılları arasındaki sancılı dönemde çıkarılan seçim yasası bu gidişe son vermiş, siyaset artık tabana inmiştir. Türk seçmeni, partili milletvekili veya temsilcilerin, kentlerden kasabasına, köylerine gelerek kendilerine çeşitli vaatlerde bulunan yeni siyasetçi anlayışını ve D.P.'nin 'Yeter, söz milletindir', ilkesiyle, kalabalık açık hava toplantıları düzenleyen, semt veya köy kahvelerinde halktan oy isteyen, kalabalık mitinglerde sözlü olarak ta olsa onlara hitabeden siyasetçileri, seçmene değişik ve umutlu bir gelecek vaat etmişlerdir.

Yazımın başından beri bütün bu gelişmeler, xix. ve hatta xx. yüzyıl ortalarına kadarki dönemde dini inanışlarda resim, büst ve heykellere karşı çıkılması yönündeki görüş, özellikle de özgürlükçü liberal anlayışın ortaya koyduğu etkilerin de tesiriyle, Atatürk'e karşı işlenen suçlarla, büst ve heykellere saldırılması konusunda verilen tepkiler, bu eylemlere karşı önlem alınması konusunu gündeme getirmiştir.

Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'un T.B.M.M.'de Görüşülmesi ve Kabul Edilmesi:

Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki kanun tasarısı T.B.M.M.'de görüşülürken; aleyhte ve lehte bir takım konuşmalar yapılmış, şiddetli tartışmalar yaşanmıştır. Tasarı aleyhinde söz alanlar; *"kişilerin yasalar karşısında eşit olduğunu, tek bir ferde imtiyaz tanıyan tasarının bu yönüyle anayasaya aykırı düşeceğini, tasarı yasalaştığı takdirde Atatürk'ün ters yapılandırılan bir resmi veya kazara kırılan bir biblosu nedeniyle vatandaşlara ceza verilmesine karşı olduklarını belirtmişlerdi"*.

Tasarı lehinde görüş belirtenler; *"Atatürk'ün millete hizmetlerini dile getirerek; böyle bir kanuna gerek duyulduğunu, vaktiyle yapılan uyarılara karşın önlem alınmamasının hatalı olduğunu, geç de olsa önlem almanın isabetli olacağını, Ata'nın heykel ve inkılâplarını kanunla korumak zorunda kalınmasının acı, üzücü ve siyasî bir hata olmakla birlikte; şahsını savunacak durumda olanlara özel kanunlarla vatana hizmet tertibinden maaş bağlanır ve milleti temsil eden devlet başkanları için kanunlar çıkarılırken; millete mal olmuş, ebedi hayata göçen, kendi eserlerini ve inkılâplarını savunma imkânı kalmamış olan Cumhuriyeti'mizin kurucusu Atatürk için neden kanun yapılmasın? Ata'nın seçkin şahsiyeti anısına Anıtkabir inşa ederken zaten bu gerekçeyi kabul etmiş olmuyor muyuz?"* görüşünü ileri sürmüşlerdir. T.B.M.M.'de, özellikle 23 ile 24 Temmuz 1951'de müzakeresi yapılan görüşmeler sonucu oylanan tasarı, 5816 sayılı, 25 Temmuz 1951 tarihli Kanunun, aleyhteki 50 oya karşılık, 232 oyla kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır.

5816 sayı, 25 Temmuz 1951 tarihli Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun maddeleri:

Madde 1- Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Atatürk'ü temsil eden heykel, büst ve abideleri veyahut Atatürk'ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimseye bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası verilir. Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları işlemeye başkalarını teşvik eden kimse asıl fail gibi cezalandırılır.

Madde 2- Birinci maddede yazılı suçlar; iki veya daha fazla kimseler tarafından toplu olarak veya umumî veya umuma açık mahallerde yahut basın vasıtası ile işlenirse hükmolunacak ceza yarı nispetinde artırılır. Birinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı suçlar zor kullanılarak işlenir veya bu suretle işlenmesine teşebbüs olunursa verilecek ceza bir misli

artırılır.

Madde 3- Bu kanunda yazılı suçlardan dolayı Cumhuriyet Savcılıklarınca re'sen takibat yapılır.

Madde 4- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 5- Bu kanunu Adalet Bakanı yürütür.

Resmi Gazete, Yayım Tarihi: 31/07/1951, Sayı: 7872, Kanun No.:5816.

Kemal ÇELİK

Cumhuriyet Gazetesi 24 Temmuz 1951

Cumhuriyet Gazetesi 26 Temmuz 1951

Milliyet Gazetesi 26 Temmuz 1951

Hürriyet Gazetesi 24 Temmuz 1951

Ulus Gazetesi 26 Temmuz 1951

KAYNAKÇA

BEZİCİ, Bünyamin, "Cumhuriyet Halk Partisi", **İttihat ve Terakki'den Günümüze Siyasal Partiler**, Ed. Turgay Uzun, Orion Kitabevi, Ankara 2013.

Cumhuriyet.

GÜNDEL, Ahmet, **Açıklamalı-İçtihatlı Atatürk'e, Cumhurbaşkanı'na, Cumhuriyet'e, Hükümete Hakaret Suçları İle Yasadışı Yakalanan ve Tutuklanana Tazminat Verilmesi Davaları**, Seçkin Yayınevi, Ankara 1997.

Hürriyet.

İNAL, Nihat, **Örnek Dilekçe ve Kararlarla Açıklamalı Tüm Yönleriyle Basın Davaları ve Medyanın Saldırısında Tazminat, Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar, Basınla İlgili Mevzuatlar**, Adalet Yayınevi, Ankara 2001.

Milliyet.

SUNAY, Cengiz, "Demokrat Parti", **İttihat ve Terakki'den Günümüze Siyasal Partiler**, Ed. Turgay Uzun, Orion Kitabevi, Ankara 2013.

Ulus.

21/11/2024 tarihinde

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturk-aleyhine-islenen-suclar-hakkinda-kanun/?pdf=3837> adresinden erişilmiştir